

sítménye nem teszi lehetővé, hogy ezt az előadást mint operát fogadjuk be. A kérdés az, hogy a *Bohémélet* ihletésére született muscalként élvezhető-e. A válasz erre legalább annyira egyértelműen igen, mint arra a kérdésre, hogy kivívna-e az átdolgozás Puccini jogos haragját. A *Bohém Casting*ban nem kevés az üresjárat, vannak benne felesleges negyedórák, de ha valaki el tudja feledni, hogy volt egy eredeti *Bohémélet* (én erre, megvallom, nem voltam képes), el tudja feledni, mondjuk, az első pillanatokban, a stúdió vásznán felvillanó Anna Netrebkót mint Mimit, az örömét is lelheti benne.

Ha ezt értik a szervezők népoperán, ha ez lenne az új irány – márpedig a meghívott díszvendég, Alekszej Ribnyikov miatt ezt valószínűsítem (ő egy James Horner és Howard Shore zenéihez hasonló hatásadás zenéket elkövető film- és musicalszerző) –, akkor a Miskolci Operafesztivál nem az opera belső lényegének felmutatása, hanem a nép szórakoztatása felé mozdul el, tehát nem a nívós előadások lesznek a vetélytársai, hanem a kereskedelmi tévés szappanoperák. Úgy tűnik, a kitűzött cél nem felrázni, hanem elcsalogatni nézőket a tévékészülékek elől – nem tagadom, egyébként ez is nemes és fontos cél. De ez azt jelenti, hogy nem elmosás, hanem igenis megerősítik az elit és a tömegprodukció közti határvonalat.

Erre mutatott: az ExperiDance Bartók-interpretációja, amely, úgy tűnt, még az együttesért lelkesedőket sem hevítette fel. A *fából faragott királyfi* színpadképe – egyébként *A kékszakállú herceg várúé* is – leplekből összeálló, könnyű vászonkonstrukció volt, melyet akár kreatívan, úgy is lehetett volna használni, hogy az előadás megmutasson valamit a mű mélyebb rétegeiből. De ez a bokázásba és kalotaszegi legényesbe átforduló táncmulatság oly mértékben állt távol Bartók Béla szellemétől – a fesztivál szellemétől is –, hogy a felháborodásra amúgy is hajlamos örökösök nevében én már fogalmaztam volna is a petíciót: Bartók a tisztaságra és átláthatóságra törekedett (hihetetlen precíz ember hírében állt), az össze nem

illő táncelemek, a különböző tájegységek táncainak keverése nagy valószínűséggel tajtékzásra ingerelte volna. Már valószínűleg a klasszikus balett népzenei táncbetétekbe ültetése ellen protestált volna, de a népzene feltérképezőjeként az alföldi táncok és az erdélyi legényesek illetően vegyítése ellen még inkább. Az ExperiDance még látvánnyal sem tudta kárpótolni azokat, akik Bartók-interpretációra számítottak, ráadásul a mindig egészséges tempókat hozó, a belépésekre figyelő Kesselyák Gergely ezen az estén még a zenekart sem tudta kordában tartani.

Zenei szempontból a legkiválóbb a *Lidércek*, az első Puccini-opera megvalósítása volt. Ezt a mindössze ötvenperces produkciót háttérvetítés kísérte: egy zöld erdő képe előtt énekelt magabiztosan Bazsinka Zsuzsanna, és nagyszerűen, elementáris erővel, úgy, ahogy, mondjuk, egy régi zenés előadás előadójától elvárjuk (maníroktól mentesen, vibrálás, felesleges díszítmények nélkül), Kálmándi Mihály. Ez az előadás sajnos csak növelte hiányérzetemet. Ilyenekre, ilyesfajta szórakoztató, ugyanakkor informatív előadásokra lett volna még szükség (informatív volt annyiban, hogy legalább nagy vonalakban megmutatta, milyen is volt a jeles szerző első operája, és bizony a zárótétel közben leesett az állam: Puccini, úgy tetszett, teljes fegyverzetben pattant elő Szent Cecília fejéből).

A régi, szép reményekre jogosító Miskolci Operafesztivál idén véget ért. Ami utána jön, az tulajdonképpen egy egyedi kísérlet, melynek ha eredményében valamelyest van is ok kételkedni, jó szándéka nem vitatható: az operát lehet és kell is közelebb hozni a tömegekhez, a tévét nagykanállal fogyasztókhöz, és az is elképzelhető, hogy a kifulladásban levő rendezői opera helyébe éppen egy a miskolci laboratóriumban kikísérletezett opera-klón lép majd, tehát mi járunk majd egy lépéssel Európa előtt, és nem hátul kullongunk. Mindenesetre a tanulság (és nemcsak a szép emlékü fesztivál végső tanulsága ez) levonható: a csekély és erőtlen középosztály a fesztivál megfojtásának engedve bizonyította tehetetlenségét.

Csak a holtak érdekelnek

BESZÉLGETÉS A POSZT-ON RIMAS TUMINASSZAL

Rimas Tuminas litván rendezővel a POSZT 2012-es programjáról beszélgettünk június 15-én, a fesztivál utolsó napjának záró előadásai előtt.*

– Milyen ismeretei voltak a magyar színházról korábban?
– Régebben, a Szovjetunió idejében Bulgáriának, Romániának megvoltak a maguk fesztiváljai, így eze-

ket a színházi világokat sokkal jobban ismertük. Magyarországon leginkább még Zsámbéki Gábor előadásait ismerem. Azért is jöttem el a fesztiválra, hogy csökkentsem ezt a fehér foltot, amit számomra a magyar színház jelent.

– Van információja a POSZT válogatási szisztémáját érintő változtatásokról, vitákról, és mi ezekről a véleménye?

– Esetleg azzal kapcsolatban merülhetett fel bennem kétség, hogy miért került be egyik vagy másik előadás. De mivel nem ismerem a teljes magyar színházi kontextust, ezt elég nehéz megítélni.

– *Ezek most felvállalt módon nem a legjobb magyar előadások. Az ideai koncepció az volt, hogy a válogatók kompromisszumos alapon fedjenek le minden területet – igaz, közülük hiányoznak a függetlenek.*

– Nem hallottam erről. Lehet, hogy ez a helyzet esetleg kiprovokálja egy külön független színházi fesztivál kialakítását. Meg szabad határozni az egyes fesztiválok profilját. És természetesen az államot is meglepéssel kell eltöltenie annak, amire a pénzt költhette.

– *Magát mennyire töltötte el meglepéssel a POSZT?*

– Először kicsit meglepődtem... hogy is mondjam... Meghökkenem, eleinte úgy éreztem, mintha nem igazán komolyan viszonyulnának a színházhoz; amit láttam, inkább a nézőknek szólt, velük való kacérkodás volt, amiben a színészi játék mintha nem mutatott volna sehová. Úgy éreztem, igazán komoly témafelvetésekre nem vállalkoztak. De aztán feltűntek olyan előadások, amelyeknek már volt tétjük: a *Scapin*, a *Trió*, a *Szentivánéji álom*, és ezek valahogy helyrebillentették bennem azt a kezdeti kétséget vagy kis bizonytalanságot...

– *Pontosan milyen bizonytalanságokra gondol?*

– Megértem ezeket a színházakat is, és semmiképpen nem ítélném el őket. De ha az ember túlságosan a nézők kegyeit akarja keresni, és ez a különböző műfajok – komédia, farce, buffo – keverésével-vegyítésével párosul, akkor viszont ezt végig kellene vinni. Természetesen a felsorolt műfajok nagyon nehezek. Magyarországon a vásári komédiás hangvétel sokkal erősebb, mint Oroszországban. És itt legalább vannak műfaji próbálkozások. Oroszországban gyakran örületes komédiákat rendeznek, amelyek sokszor egy-két ismert emberre épülnek, csak azért, hogy minél több nézőt vonzzanak be az épületbe, ez pedig túl könnyű útja a színházcsinálásnak. Az ilyen színházakat inkább be kéne zárni. Ebben az értelemben akár cenzúrát is alkalmaznék, Oroszországban és Litvániában is. Magyarországról nem beszélek, ahhoz nem mernék nyúlni.

– *Ha a hatalom bezáratja a színházakat, az elsőre inkább a puritánokat juttatja eszembe... Magyarországon ma mintha szintén ebből az eszméből táplálkozna a színházak bezárásának gondolata, persze nem nyíltan, hanem az ellehetetlenítés útján; erről hallhatott egy-két utalást Mohácsi Szentivánéji álomjában is. Megtudott még valamit a mostani Magyarországról az előadásokat nézve?*

– Például azt, hogy a színészek olyan játékmódot dolgoztak ki, ami egyszerre tart távolságot a figurától, és formálja ezt játékká. Sok színészt szívesen elrabolnék, kivásárolnék innen. Ez is egy fontos szempont egy fesztivál esetében. Kicsit úgy, mint a futballban: örülnék, ha vásárolhatnék színészeket.

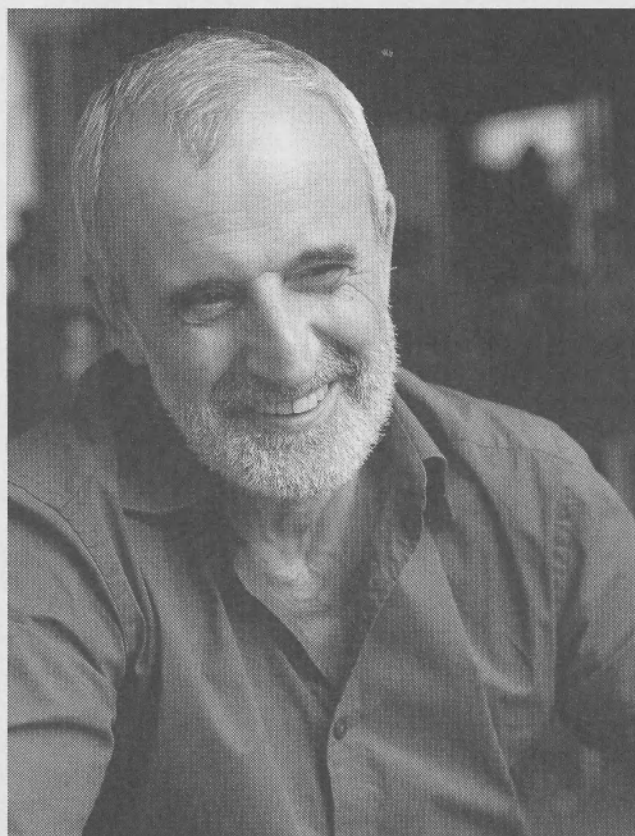
– *Ez tetszik, de nem egészen erre gondoltam, hanem hogy megtudott-e valamit az itteni társadalmi valóságról.*

– Látom, hogy ez nagyon foglalkoztatja az embereket, nem véletlen, hogy gyakran aktualizálnak az adaptá-

ciókban. Megjelenik a színpadon a politika, de őszintén szólva ezzel szemben én elég kritikus vagyok. Voltak olyan periódusok, amikor inkább az intellektuális vagy a politikai színház dominált, de ezt nem mi, színházi emberek találtuk-találjuk ki. A magam részéről inkább megmaradnék az olyan színháznál, amit nevezünk fantasztikus vagy paradox realizmusnak, vagy szürrealizmusnak; ami a megismerés mélységén keresztül minél mélyebbre hatol. Ily módon rá lehet találni mindenre, és sokkal nagyobb robbanást lehet előidézni.

– *Okvetlen kizárja egymást ez a kettő?*

– Én kihagynám az aktualizálást. Azért, mert kellő mélységben mindent meg lehet találni. A történelmet is, a kultúrát is. Az aktualizálás csak egy dolgot fejez ki:

Székely Zsuzsa felvétele

a mai gondolkodást. Ezzel a módszerrel a színészekre a tudatukon keresztül apellálhatunk. Sokkal jobb viszont, ha nem hódolunk be az idő szavának. Számomra a mostani lét nem annyira érdekes. A *Három nővérből* Csebutikinnal értek egyet: lehet, hogy nem is vagyunk, lehet, hogy csak úgy tűnik, mintha léteznénk, lehet, hogy nem is élünk. Az én korom valahol a XIX. században van, valahol ott létezem.

– *És mire tartja azt a fajta bátorságot, ha valaki, nem kizárva ezt a fajta mélységet, de mégis mer a hatalommal szemben álló álláspontot megfogalmazni? Nem a szabadság fokmérője-e ennek a lehetősége, s ha nem próbáljuk meg ezt kikényszeríteni, az nem egyenlő-e az elefántcsonttoronyba zárkózással?*

– Annyira divatos lett az ilyenfajta gondolkodás, hogy mindig odamondogassunk a hatalomnak, mintha csak erre volna szükség. Én ennek nem igazán látom értelmét, nem is foglalkozom ilyesmivel. Számomra

letűnt korok világa, hangjai az izgalmasak. Csak a holtak érdekelnek. Holtakkal is dolgozom, sokkal érdekesebbek számomra, mint az élők. Ők is szerettek, gyűlöltek, és mennyi szerelem veszett a semmibe! Hogy tudtak szeretni a nők például!

– És most hogy tudnak szeretni?

– Hol van mindez? Ma valahogy nem tudunk szeretni. Nem tudjuk magunkat átadni egymásnak, nem tudunk hűségesek lenni, nem tudunk szolgálni sem. Azzal sem vagyunk tisztában, mi az: egy államot vagy egy országot szolgálni. Inkább állandóan elégedetlenkedünk – ez persze nagyon könnyű. Ha az ember folyton elégedetlen, akkor nagyon nehéz rálelnie az otthonára. Ezért én ha nem tudom megfogalmazni magam a jelenben, visszanyúlok egy régebbi korba. Őseink, elődeink életéből merítve rendezek.

– Sokan – köztük én is – éppen az őszinte és nyíltszívű bírálatban látják az állam szolgálatának és az iránta való szeretetnek a megnyilvánulását. Ön szerint hogyan lehet/kell szolgálni egy államot?

– Mondjuk, próbálja ki valaki, hogy elmegy kulturális miniszternek.

– Ja, hogy az állami tisztségviselő, miniszterek szolgálnak rosszul?

– Nem. Egyszerűen bizonyos esetekben miért ne lehetne segíteni a hatalomnak, miért kell állandóan szembemenni vele? Már ha olyan hatalom van persze, amivel egyáltalán érdemes szóba állni. Máskülönbön állandó a harc, a küzdelem, és én kicsit belefáradtam ebbe. Ebből egyébként nagyon jó darabot lehetne csinálni: belefáradtam abba, hogy folyton a rosszra gondoljak. Majd inkább megírom.

– Oroszországban lehet a hatalmat segíteni?

– Nem. Ahogy egy orosz filozófus mondta, nem a földrajzi helyzet határoz meg egy népet, hanem a vágyai, az álmai. Ma nincs vágy, nincs álom a színházban sem. Előadástól előadásig létezőnk, tulajdonképpen már elegendem van a rendezésből is, abból, hogy előadásokat csináljak.

– Ezt azért is kérdeztem, mert ha úgy érzi, hogy nem lehet szót érteni az orosz hatalommal, akkor vajon egy ilyen helyzetben sem érdemes kritikát megfogalmazni?

– Nem, én a sorssal, a végzettel akarok párbeszédet folytatni. Mindent öröklünk, a konfliktusokat is, lényegében belépünk a konfliktusba. Holott amikor megszületünk, nem a konfliktusba születünk bele. Mindannyian a szeretet gyermekei vagyunk. Hiszem, hogy szeretetből születtem. Nem egy megerőszakolás gyermeke vagyok, hanem a szüleim szerelmének gyümölcse, akkor miért kell a világot úgy szemlélnem, hogy konfliktusban legyek vele? Miért kellene folyton a helyemért, a boldogságért küzdenem? Azt gondolom, hogy erre semmi szükség. Tulajdonképpen úgy érdemes segíteni a hatalomnak, ahogy a felebarátodnak is segítenél.

– Akkor a POSZT esetében is a harc feladásában, a külön fesztiválok kialakításában látja a megoldást?

– Miért ne? Végül is létezhet alternatív fesztivál, a néző el tudja dönteni, hogy melyik érdekli inkább.

– De ha most mégis úgy érezte, hogy a fesztivál eleinte túlságosan gyenge volt, volna-e valami megoldási javaslata a hullámzó színvonalra, ami a válogatási szisztémát illeti?

– Mondanék három alapgondolatot. Ha olyan előadásról van szó, amiből érzem a gyerekkor illatát, a kenyér ízét és a kor zengését, hangzását, ha ez a három komponens megvan egy előadásban, akkor engem érdekel. Akkor az már az emberről, az emberi sorsról szól. De ne a sorsot meséljék el nekem, hanem lássam azt megvalósulni.

– Ennek a kiválasztására mi volna a legmegfelelőbb módszer?

– Nem tudok receptet, de Moszkvában is létezik ugyanez a probléma. Idén például az Arany Maszk Fesztivál zsűrielnöke voltam. A válogatók ott szakemberek, és nagyon meg voltam döbbenve rajtuk. Legszívesebben megkérdeztem volna, hogy milyen kritériumok alapján válogattak. Persze vannak különböző kritikusklánok, amelyek lobbiznak egyes előadásokért, de valamiféle művészeti akadémiának ki kéne alakulnia, ami komplexitásában szemléli a darabokat, nem pedig különálló szakértők szemszögén keresztül. Filozófusok, pszichológusok, orvosok volnának a jó válogatók. Akkor egy olyan szféra döntene, amely nem színházi szakemberekből áll. A színházat körülvevő területben bízom, a szakértőktől Isten mentsen.

– Az oroszhoz képest milyennek látja a magyar színházat?

– A magyar színháznak sokkal nagyobb esélye van áttörni a karnevalizációhoz, az idealizációhoz. Egyelőre csak úton vannak a rendezők a vásári jelleg felé, mégis sokkal több lehetőséget látok itt, mint az orosz színházban.

– Ezt ki tudná még fejteni? Ha a POSZT azon célját vesszük, hogy a külföldiek képet kapjanak rólunk, mennyire teljesítette a feladatát? Megérte idejönni?

– Mikor jöttem, voltak kétségeim. Úristen, miért is – de egy bőröndnyi ellopott gondolattal térek haza. A jobb előadásokat esetleg megpróbálhatom elhívni Oroszországba vagy Vilniusba.

– Mondjon egy számot, kb. hány előadás miatt érte meg idejönni?

– Mondjuk, három. És ez elég is. Nem kell egyáltalán kritikusan gondolkozni, nincs a magyar színháznak semmi baja. Azt kell mondani, hogy úton vagyunk. Haladunk egy úton.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: HERCZOG NOÉMI

* Köszönet Kozma Andrásnak a tolmácsolásért.

www.szin haz.net